

Το θέμα αυτό, ὅπως το ανέπτυξε ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης και ὅπως θα το παρουσιάσουμε στην συνέχεια, ἔχει σχέση με τον θάνατο και τον χωρισμό της ψυχῆς ἀπό το σώμα, γιατί, ἀφ' ενός μεν θα συγκεφαλαιώση τις βασικές θέσεις της διδασκαλίας των Πατέρων για τον χωρισμό τῆς ψυχῆς ἀπό το σώμα, αφετέρου δε, θα τονιστοῦν μερικές ἄλλες ενδιαφέρουσες πλευρές που μας απασχολοῦν.

Η μικρή πραγματεία του ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης με τίτλο «περί των νηπίων προ ὥρας αφαρπαζομένων», δηλαδή για τα νήπια τα ὅποια αρπάζονται πρόωρα ἀπό την ζωή, πριν γευθοῦν την ζωή, για την οποία γεννήθηκαν, προοριζόταν για τον Κυβερνήτη τῆς Καππαδοκίας Ιέριο, ο ὅποιος ἔθεσε το ερώτημα «τι χρη γινώσκειν περί των προ ὥρας αφαρπαζομένων, ἐφ' ὧν μικροῦ δειν ἡ γένεσις τῶ θανάτῳ συναπτεται». Ο Ιέριος ρωτοῦσε τον ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης τι πρέπει να γνωρίζουμε για ὅσους φεύγουν πολύ νωρίς ἀπό την ζωή, στους ὁποίους συνάπτεται ο θάνατος με την γέννηση τους [Βλ. Γρηγορίου Νύσσης ἔργα, 8 ΕΠΕ, σελ. 438 και ἔξης].

Αρχίζοντας ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης την διαπραγμάτευση αὐτοῦ του θέματος, βρίσκει την ευκαιρία να ἐπαινέσει με ωραίους λόγους τον ἄρχοντα, που τον ἀποκαλεῖ «ἄριστο» και «τιμία κεφαλή». Πέραν ἀπό του να εἶναι ἐκφράσεις ευγενείας και προσηγορίας, φαίνεται ἀπό την εἰσαγωγή του ἔργου ὅτι ο Κυβερνήτης τῆς Καππαδοκίας εἶχε πολλά προσόντα και χαρίσματα, ἀφού διακρινόταν για την ἀδιαφορία του προς την υλική περιουσία, ἀλλά και για το ενδιαφέρον του για τις ψυχές των ἀνθρώπων, που τις εἶχε στο θησαυροφυλάκιο τῆς ἀγάπης. Δηλαδή, και ἀγαποῦσε τον λαό, ἀλλά και δεν διακρινόταν για ἰδιοτέλεια.

Επίσης, από την εισαγωγή του κειμένου φαίνεται ότι τον καιρό εκείνο που συνέγραψε την πραγματεία αυτή ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης βρισκόταν σε προχωρημένη ηλικία. Παρομοιάζει τον εαυτό του σαν το γέρικο άλογο, πού μένει έξω από το στάδιο των αγωνισμάτων. Όμως δηλώνει ότι θα εντείνει την προσοχή του για να ανταποκριθεί στην παράκληση του Κυβερνήτη.

Ο Ιέριος μαζί με όλα τα άλλα χαρίσματα του είχε και το χάρισμα να ζητά να πληροφορηθεί για τα έργα της θείας οικονομίας και ρωτούσε, γιατί του ενός παρατείνεται η ζωή μέχρι τα γηρατειά και του άλλου τελειώνει μόλις εισέρχεται στην ζωή.

Το πρόβλημα στην πραγματικότητα είναι υπαρξιακό. ο Άγιος Γρηγόριος το θέτει πάρα πολύ ωραία. Ο άνθρωπος με την γέννηση του ήλθε στην ζωή, ανάπνευσε τον αέρα, συνδέθηκε με το κλάμα, οι θρήνοι αποτέλεσαν την αρχή της ζωής του, και πριν ακόμη στερεωθούν οι αρθρώσεις, τρυφερός καθώς είναι, πεθαίνει είτε γιατί τον άφησαν έκθετο ως βρέφος, είτε γιατί πνίγεται, είτε γιατί έπαυσε απότομα να ζει από κάποια ασθένεια. Μαζί με αυτό το γεγονός τίθεται και το ερώτημα αν η "ψυχή του νηπίου θα κριθεί από τον Κριτή όπως οι άλλοι άνθρωποι, αν θα λάβει ανταμοιβή, δροσιζομένη με την δρόσο της ευλογίας ή αν θα κατακαεί με το καθάρσιο πυρ. Και αυτός ο προβληματισμός προκύπτει επειδή το νήπιο δεν έκανε τίποτε στην ζωή του, ούτε κακό ούτε καλό. Γιατί όπου δεν υπάρχει δόση, δεν υπάρχει και αντίδοση. Επομένως, επειδή στα νήπια δεν υπάρχει πράξη και προαίρεση, γι' αυτό δεν υπάρχει λόγος να κερδίσουν αυτό που ελπίζουμε. Αν παρά ταύτα το νήπιο εισέλθει στην Βασιλεία του Θεού, τότε βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση από εκείνους πού έζησαν και πόνεσαν στην ζωή τους. Με ένα τέτοιο σκεπτικό είναι καλύτερα κανείς να μη ζει πολύ.

Μετά την τοποθέτηση των ερωτημάτων και του προβληματισμού προχωρεί διεξοδικά στην απάντηση. Βέβαια, από την αρχή ομολογεί ότι αυτά τα μεγάλα θέματα ανήκουν στις ανεξερεύνητες σκέψεις του Θεού, γι' αυτό αναφωνεί με τον Απόστολο: «Ω βάθος πλούτου και σοφίας και γνώσεως Θεού! Ως ανεξερεύνητα τα κρίματα αυτού και ανεξιχνίαστοι αι

οδοί αυτού. Τις γαρ ἐγνων νουν Κυρίου;» (Α' Κορ. 2/β' 1, 15). Ωστόσο όμως προχωρεί στην διαπραγμάτευση, γιατί πιστεύει στην θεία Χάρη που φωτίζει όσους την έχουν. Χωρίς να παρουσιάζει τις σκέψεις του ρητορικά, χρησιμοποιώντας αντιθετικούς λόγους, προχωρεί στην διαπραγμάτευση του θέματος με μία λογική σειρά.

Το πρώτο που λέγει είναι ότι η ανθρώπινη φύση προέρχεται από τον Θεό. Άλλωστε, όλα τα όντα έχουν την αιτία της προελεύσεως τους στον Θεό και όχι στον εαυτό τους. Η άκτιστη φύση, που ανήκει στον Θεό, υπερβαίνει κάθε έννοια διάστασης, δεν αυξάνεται ούτε μειώνεται και, βέβαια, υπερβαίνει κάθε ορισμό. Αντίθετα, η κτιστή φύση έχει την τρεπτότητα, δηλαδή, αυξάνεται και μειώνεται. Η ανθρώπινη φύση είναι σύνθετη, αφού αποτελείται από ετερογενή στοιχεία, το νοερό και αισθητό, και είναι ἐμπυχο ομοίωμα της θείας και υπερκείμενης δυνάμεως. Η νοερά φύση ανήκει στις αγγελικές και ασώματες δυνάμεις, οι οποίες κατοικούν στον υπερκόσμιο χώρο, γιατί αυτός ο χώρος είναι ο πιο κατάλληλος γι' αυτήν την ασώματη φύση. Εδώ ο Άγιος Γρηγόριος κάνει λόγο για το σώμα των αγγέλων, που το ονομάζει «ουράνιο σώμα λεπτόν τε και κούφον και αεικίνητον», γιατί η νοερά φύση είναι λεπτή, καθαρά, αβαρής και ευκίνητη. "Αντίθετα, η αισθητή φύση δεν είναι ανάλογη με την νοερά. Γι' αυτό ο Θεός, για να μην είναι η γη άμοιρη και αποκληρωμένη από την νοερά φύση, δημιούργησε τον άνθρωπο, ώστε να ενωθούν στην φύση του το νοερό και αισθητό. Με άλλα λόγια, ο άνθρωπος είναι περίληψη όλης της δημιουργίας, αφού αποτελείται από νοερό και αισθητό.

Το δεύτερο είναι ότι η δημιουργία του ανθρώπου αποβλέπει στο να δοξάζεται ο Θεός μέσα σε όλη την κτίση, διά της νοεράς φύσεως. Όπως το σώμα συντηρείται στην ζωή με τις γήινες τροφές, ακριβώς γιατί είναι γήινο, έτσι υπάρχει και μία νοητή ζωή διά της οποίας συντηρείται η φύση μας. Όπως η είσοδος και η έξοδος της τροφής από το σώμα αφήνει μία δύναμη σε αυτό, έτσι και στο νοερό δίνει ζωή η μετουσία του όντως όντος.

Επομένως, η κατάλληλη ζωή στην νοερά φύση είναι η μετοχή του Θεού. Για κάθε πράγμα

υπάρχει το κατάλληλο όργανο. Το κατάλληλο όργανο για την απόλαυση του φωτός είναι ο οφθαλμός του ανθρώπου και όχι το δάκτυλο ή κάποιο άλλο μέλος του ανθρωπίνου σώματος. Έτσι, η όραση του Θεού γίνεται με το νοερό του ανθρώπου. Η ζωή, λοιπόν, είναι μετουσία και μέθεξη του Θεού. Και, φυσικά, αυτή η μετουσία είναι η γνώση του Θεού, στον βαθμό που την χωρεί η ψυχή. Η άγνοια, βέβαια, του Θεού συνιστά την μη μετουσία του Θεού.

Η απομάκρυνση από την ζωή αυτή είναι πτώση και άγνοια. Μετά την πτώση του ανθρώπου ο Θεός κατεργάζεται μέσα μας την θεραπεία του κακού. Κακό είναι να απομακρυνθεί κανείς από τον Θεό και να μην έχει κοινωνία μαζί Του, ενώ αντίθετα η θεραπεία αυτού του κακού είναι να επανέλθει πάλι στην ζωή και να απόκτηση κοινωνία με τον Θεό. Αγαθό, λοιπόν, είναι η θεραπεία του νοερού της ψυχής, και, φυσικά, όποιος δεν αποβλέπει στο μυστήριο του ευαγγελικού λόγου, αυτός αγνοεί τον τρόπο της θεραπείας.

Εκείνο που σημειώνει εδώ ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης, και νομίζω έχει μεγάλη σημασία, είναι ότι το κατάλληλο όργανο για να κοινωνήσει κανείς με τον Θεό είναι το νοερό της ψυχής. Δι' αυτού μετέχει του Θεού και αποκτά την γνώση Του, που είναι ζωή για τον άνθρωπο. Επειδή, όμως, η πτώση είναι αλλοτρίωση από την ζωή και ασθένεια του ανθρώπου, που συνιστά και την νέκρωση, γι' αυτό απαιτείται θεραπεία του νοερού της ψυχής, ώστε να δει το Φως και να αποκτήσει μέθεξη Θεού.

Η ανθρώπινη φύση πλάσθηκε από τον Θεό για να ελπίζει σε αυτήν την ζωή και προς αυτήν φέρεται. Αυτός είναι, άλλωστε, ο σκοπός της δημιουργίας του ανθρώπου, να ενωθεί με τον Θεό. Έτσι, η απόλαυση αυτής της ζωής και η εκπλήρωση του σκοπού του ανθρώπου, που είναι η θέωση, δεν είναι αντίδοση και ανταμοιβή, αλλά φυσική κατάσταση. Καθώς επίσης η μη μετουσία του Θεού δεν είναι τιμωρία, αλλά ασθένεια της ψυχής του ανθρώπου και όλης του της υπάρξεως.

Χρησιμοποιεῖ το παράδειγμα των οφθαλμών. Η δυνατότητα των οφθαλμών να βλέπουν δεν εἶναι ἐπάθλο και βραβείο, αλλά φυσική κατάσταση του υγιούς οφθαλμοῦ. Καθώς επίσης η αδυναμία μετοχής στην ὄραση δεν εἶναι καταδίκη και καρπός τιμωρίας, αλλά ασθένεια του ανθρώπου. Γι' αυτόν τον λόγο η μακαρία ζωή εἶναι συμφυής και οικεία «τοῖς κεκαθαρμένοις τα τῆς ψυχῆς αισθητήρια». Ὅσοι, ὅμως, ἔχουν ἀκάθαρτους πνευματικά οφθαλμούς, ἔχουν ἀγνοία του Θεοῦ, δεν μετέχουν του Θεοῦ και αυτό δεν εἶναι τιμωρία, αλλά φυσική κατάσταση τῆς ασθενείας του νοερού τῆς ψυχῆς.

Το τρίτο σημείο πού συνδέεται με τα προηγούμενα εἶναι ὅτι το προσδοκώμενο ἀγαθὸ εἶναι οικείο κατὰ φύσιν στο ἀνθρώπινο γένος. Και, φυσικά, αὐτή η ἀπόλαυση, κατὰ ἓναν τρόπο, λέγεται ανταπόδοση. Η ἀπόλαυση αὐτῆς τῆς ζωῆς δεν εἶναι θέμα δικαιοσύνης, αλλά φυσική κατάσταση τῆς υγείας τῆς ψυχῆς. Αυτό λέγεται ἀπὸ την τοποθέτηση του ἐρωτήματος πῶς θα κριθεῖ ἢ σε ποῖους χώρους θα τοποθετηθεῖ το νήπιο, ἀφοῦ δεν ἔκανε οὔτε κακὸ οὔτε καλὸ στην ζωή του. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης λέγει ὅτι το πρόβλημα δεν τίθεται κατ' αὐτὸν τον τρόπο, ἀφοῦ δεν εἶναι ὑπόθεση δικαιοσύνης, αλλά φυσικῆς καταστάσεως τῆς υγείας ἢ τῆς ασθενείας τῆς ἀνθρώπινης φύσεως.

Αὐτό μπορεί να κατανοηθεῖ με την χρήση ἐνὸς παραδείγματος. Ἀν υποθεθεῖ ὅτι δύο ἀνθρώποι υπέστησαν μία ασθένεια των οφθαλμών, και ὁ ἓνας υπομένει την θεραπεία και ὅσα συνιστὰ η ἰατρική ἐπιστήμη, ἔστω κι ἂν εἶναι ἐνοχλητικά, ἐνῶ ὁ ἄλλος, ὄχι μόνον δεν δέχεται καμιά συμβουλή ἀπὸ τον γιατρό, αλλά και ζει ἀκρατῶς, τότε ὁ πρῶτος, κατὰ φυσικό λόγο, θα ἀπολαύσει το φως του, ἐνῶ ὁ δεῦτερος, κατὰ φυσικό λόγο, θα στερηθεῖ το φως του.

Με αὐτὸ το παράδειγμα φαίνεται καθαρά ὅτι ἡ ἀπόλαυση τῆς ζωῆς ἐκείνης εἶναι οικεία στην ἀνθρώπινη φύση, ἐνῶ η νόσος τῆς ἀγνοίας ἐπικρατεῖ σε ὅσους ζουν κατὰ σάρκα. Ὁ ἓνας,

θεραπεύοντας και καθαρίζοντας τους πνευματικούς του οφθαλμούς και ξεπλένοντας την άγνοια, που είναι ή ακαθαρσία του διορατικού της ψυχής, επιτυγχάνει αυτήν την φυσική ζωή. Ο άλλος, αφού αποφεύγει την κάθαρση και ζει με τις απατηλές ηδονές, κάνει δυσθεράπευτη την νόσο, αποξενώνεται από το κατά φύσιν, βιώνει το παρά φύσιν και γίνεται αμέτοχος της φυσικής αυτής ζωής που είναι η κοινωνία με τον Θεό.

Εάν αυτή είναι η φυσική πορεία και η φυσική κατάληξη του ανθρώπου, ο οποίος ανάλογα με τον τρόπο τής ζωής του ή θεραπεύεται ή ασθενεί κατά τον οφθαλμό τής ψυχής, και βιώνει την ανάλογη ζωή, στο νήπιο γίνεται κάπως διαφορετικά. Αφού δεν δέ-χθηκε από την αρχή την νόσο και δεν χρειάζεται να καθαρθεί και να θεραπευθεί, ζει στο κατά φύσιν και γι' αυτό, καθώς είναι άπειρο στο κακό, δεν εμποδίζεται από καμιά ψυχική ασθένεια να απολαύσει την μετουσία του Φωτός.

Η διδασκαλία αυτή του αγίου Γρηγορίου Νύσσης μάς δίνει την ευκαιρία να υπογραμμίσουμε εδώ ότι η ψυχή του ανθρώπου με την γέννηση του δεν είναι ακάθαρη, αλλά καθαρή. Ο άνθρωπος από την γέννησή του βιώνει τον φωτισμό τού νοός. Γι' αυτό βλέπουμε ότι και τα νήπια ακόμη μπορούν να έχουν νοερά προσευχή, ανάλογα, βέβαια, με τις εικόνες και παραστάσεις της ηλικίας τους. Ο άνθρωπος, όταν δημιουργείται, βρίσκεται στον φωτισμό του νοός. Έχουμε παρατηρήσει πολλές φορές ότι υπάρχουν νήπια τα όποια προσεύχονται, ακόμη και στον ύπνο τους. Ένας αγιορείτης λέγει ότι, όταν μικρά παιδιά, έχοντας εστραμμένη την προσοχή τους κάπου, γελάνε χωρίς λόγο, σημαίνει ότι βλέπουν τον άγγελό τους. Αυτό πού γίνεται στην ζωή των αγίων, στους οποίους είναι κατά πάντα φυσικό να συνυπάρχουν με τους αγγέλους, γίνεται στα μικρά παιδιά.

Γι' αυτό, η ορθόδοξη θεολογία δεν διδάσκει αυτό πού λέγει ή δυτική θεολογία, ότι ο άνθρωπος κληρονομεί την ενοχή του προπατορικού αμαρτήματος. Γιατί πιστεύουμε ότι ο άνθρωπος με την γέννηση του έχει καθαρό νου, ο νους του βρίσκεται στον φωτισμό, πού συνιστά το κατά φύσιν. Η κληρονόμηση του προπατορικού αμαρτήματος, όπως λέγαμε σε

άλλη ενότητα, ἐγκείται στο ὅτι το σῶμα κληρονομεί την φθαρτότητα και την θνητότητα, η οποία με την πάροδο του χρόνου, και καθώς μεγαλώνει το παιδί και αναπτύσσονται τα πάθη, σκοτίζει το νοερό της ψυχής. Πραγματικά, τα αναπτυσσόμενα πάθη, πού συνδέονται με την φθαρτοτητα και την θνητότητα, και ο σκοτασμός του περιβάλλοντος σκοτίζουν το νοερό της ψυχής των παιδιών.

Βέβαια, υπάρχει το πρόβλημα τι γίνεται με το ἅγιο Βάπτισμα. Δηλαδή, αφού τα νήπια ἔχουν καθαρό νου, ο οποίος βρίσκεται στον φωτισμό, και το νήπιο κάνει νοερά προσευχή, τότε γιατί τα βαπτίζουμε; Η απάντηση, ὅπως φαίνεται σε ὅλη την πατερική παράδοση, είναι ὅτι διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος δεν απαλασσόμαστε ἀπὸ την ενοχή του προπατορικού αμαρτήματος, ἀλλὰ ἐκκεντριζόμαστε στο Σῶμα του Χριστοῦ, την Εκκλησία, και αποκτούμε την δυνατότητα να νικήσουμε τον θάνατο. Ἐτσι νοιώθουμε την βάπτισμα των νηπίων. Τα βαπτίζουμε για να γίνουν μέλη της Εκκλησίας, μέλη του Σώματος του Χριστοῦ, ὥστε να υπερβούν τον θάνατο, να νικήσουν τους δερμάτινους χιτώνες, την φθορά και την θνητότητα. Καθώς, δηλαδή, μεγαλώνουν, ὁπότε θα σκοτίζεται ο νους τους ἀπὸ τα πάθη και τον σκοτασμό του περιβάλλοντος, να ἔχουν την δυνατότητα να νικήσουν τον θάνατο εν Χριστῷ, να υπερβούν τα πάθη και να καθαρίσουν εκ νέου το νοερό της ψυχής.

Αν ἔτσι ενεργεί το βάπτισμα στα νήπια, σε αυτοῦς πού βαπτίζονται σε μεγάλη ηλικία, με την προετοιμασία για το Βάπτισμα, καθαρίζεται η καρδιά ἀπὸ τα πάθη και στην συνέχεια λαμβάνει με το ἅγιο Χρίσμα τον φωτισμό του νοός. Πέρα ἀπὸ αυτά, με το ἅγιο Βάπτισμα ἐντάσσονται στην Εκκλησία και αποκτούν την δυνατότητα, ἐνωμένοι με τον Χριστό και κοινωνοῦντες των ἀχράντων μυστηρίων, να νικήσουν τον θάνατο και να φθάσουν στην θέωση. Ο βαθύτερος σκοπός του βαπτίσματος τόσο στα νήπια ὅσο και στους ἐνήλικες, είναι να φθάσουν στην θέωση, που ἐπιτυγχάνεται μόνον εν Χριστῷ και εν τη Εκκλησία.

Ἐπειδὴ αὐτό το σημείο είναι ἀρκετά κρίσιμο, γι' αὐτό θα μοῦ ἐπιτραπεί να ἀναφέρω τον λόγο του ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης, σχετικά με την καθαρότητα της ψυχής των νηπίων: «Το

δε απειρόκακον νήπιον μηδεμιάς νόσου των τῆς ψυχῆς ομμάτων προς την του φωτός μετουσίαν επιπροσθούσης, εν τω κατά φύσιν γίνεται, μη δεόμενον τῆς εκ του καθαρθῆναι υγείας, ὅτι μηδέ την αρχήν την νόσον τη ψυχῇ παρεδέξατο». Ο νους του νηπίου είναι καθαρός, δεν ἔχει ασθενῆσει, διακρίνεται για την υγεία και την φυσική κατάσταση, και γι' αυτό δεν εμποδίζεται καθόλου προς την μετουσία του Θείου Φωτός.

Πάντοτε ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης χρησιμοποιεῖ παραδείγματα από την παρούσα ζωή για να εξηγήσει την ζωή πού αναμένουμε. Ἐτσι, λοιπόν, ισχυρίζεται ὅτι υπάρχει μια αναλογία μεταξύ τού τρόπου τῆς παρουσίας ζωῆς και του τρόπου τῆς μελλούσης. Ὅπως τα νήπια καταρχάς θηλάζουν και τρέφονται με το γάλα, στην συνέχεια ὁμως τρέφονται με ἄλλες τροφές, αφού η μια τροφή διαδέχεται την ἄλλη, στον κατάλληλο καιρό, το ἴδιο γίνεται και με την ψυχῇ. Μετέχει τῆς ζωῆς με την ανάλογη κάθε φορά τάξη και ακολουθία. Αυτό το λέγει ο Απόστολος Παύλος, ο οποίος στην αρχή πότιζε τους Κορινθίους με γάλα, ἔπειτα σε ὅσους συμπλήρωσαν το μέτρο τῆς νοητῆς ηλικίας, ἔδινε στερεά τροφή.

Υπάρχει μια διαφορά μεταξύ του νηπίου και του ωρίμου ἀνδρός στο τι ευχαριστεῖ τον καθένα. Ο ἀνδρας ευχαριστεῖται από τις επιχειρήσεις που κάνει, από την κοινή αναγνώριση, από τα δῶρα και τις τιμές των ἄλλων, από την οικογενειακή ζωή, από τις διασκεδάσεις, τα θεάματα, το κυνήγι, κ.λ.π. ενώ το νήπιο ευχαριστεῖται από το γάλα, την αγκαλιά τῆς παραμάνας, το ἤρεμο λίκνισμα, πού φέρει τον γλυκό ὕπνο.

Το ἴδιο συμβαίνει και στην πνευματική ηλικία, εν σχέσει με τα πνευματικά αγαθά. Ὅσοι ἀνάθρεψαν τις ψυχές τους από αυτήν την ζωή με τις αρετές, κατά την μέλλουσα ζωή θα απολαύσουν την θεία τρυφή, ανάλογα με την ἔξη πού απέκτησαν από αυτήν την ζωή. Η ψυχῇ, ὁμως, πού δεν ἔχει γευθεῖ την αρετή, ἀλλά ούτε νοσεῖ και κατά την κακία, μπορεί και αυτή να μετέχει του αγαθοῦ, σε βαθμό πού μπορεί να χωρέσει τα αἰώνια αγαθά, δυναμουμένη από την θεωρία του ὄντος.

Ἐτσι τα νήπια, καίτοι είναι ἀπειρα στην κακία, ἐν τούτοις θα μετέχουν της θείας γνώσεως, του Θείου Φωτός, δυναμούμενα ἀπὸ την θεωρία τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ την Θεία Του Χάρη, Και, φυσικά, με την θεωρία τοῦ Θεοῦ θα προχωροῦν προς την τελειότερη γνώση. Ἄλλωστε, ο Θεός εμφανίζεται σε ὅλους «τοσοῦτον εαυτὸν διδούς, ὅσον το υποκείμενον δέχεται».

Η σκέψη του ἁγίου Γρηγορίου Νύσσης είναι ὅτι η ψυχὴ ἀπὸ την φύση της φέρεται προς το ἀγαθὸ, προς την μετουσία του Θείου Φωτός. Ο ἄνθρωπος, ἀνάλογα με την δεκτικότητα του, δέχεται την Θεία Χάρη και τον θείο πλουτισμό. Αυτό είναι ανεξάρτητο ἀπὸ την σωματικὴ ηλικία που βρίσκεται ο ἄνθρωπος και ἀπὸ την πληθώρα ἢ την ἀνυπαρξία των ἀρετῶν. Μέσα σε αὐτὴν την προοπτικὴ πρέπει κανεὶς να βλέπει την μελλοντικὴ κατάσταση του ἀνθρώπου και ὄχι να συγκρίνει τον βίον της ἀρετῆς ἐνὸς ὠρίμου ἀνθρώπου με τον βίον του νηπίου και ἀώρου ἀνθρώπου. Εκείνος πού ἐπιχειρεῖ μια τέτοια σύγκριση «ἀώρος ο τοιοῦτος ἔστι», δηλαδὴ είναι ο ἴδιος ἀώριμος, γιατί δείχνει ὅτι δὲν ἔχει θεολογικά ἐπιχειρήματα.

Το τέταρτο σημεῖο πού ἀναλύει ο Ἅγιος Γρηγόριος είναι το, γιατί ο Θεός ἐπιτρέπει να πεθάνει το νήπιο σε τέτοια ηλικία. Ἀφὸ προηγουμένως ἀνέλυσε ὅτι για την μετουσία του Θείου Φωτός δὲν παίζουν μεγάλο ρόλο τα χρόνια πού θα ζήσουμε στην ζωή, στην συνέχεια ἀναπτύσσει γιατί ο Θεός ἐπιτρέπει την σύντομη ἐξοδὸ ἀπὸ την ζωή αὐτή. Ἀπαντώντας αὐτὸ ἐρώτημα αὐτὸ λέγει ὅτι δὲν μπορεί κανεὶς να ἐνοχοποιήσει τον Θεὸ στις περιπτώσεις πού γυναῖκες φονεύουν τα παιδιά πού γεννούν, λόγω παράνομης κησέως. Τις περιπτώσεις ὁμως πού τα νήπια φεύγουν ἀπὸ τον κόσμον αὐτὸ ἀπὸ κάποια ἀσθένεια, καίτοι ἐκδηλώθηκε η φροντίδα και οι προσευχὲς των γονέων, πρέπει να τις δοῦμε μέσα στην Πρόνοια του Θεοῦ. Γιατί τέλεια πρόνοια είναι ἐκείνη που δὲν θεραπεύει ἀπλῶς τα πάθη πού ἔχουν συμβεῖ, ἀλλὰ προστατεύει τον ἄνθρωπον να μὴ γευθεῖ και ἐκεῖνα που πρόκειται να γίνουν στο μέλλον. Ὅποιος γνωρίζει το μέλλον, ὅπως συμβαίνει με τον Θεὸ, είναι φυσικὸ να ἐμποδίζει το νήπιο να ἀυξηθεῖ σε ηλικία, ὥστε να μὴ ολοκληρωθεῖ στο κακό.

Έτσι στις τελευταίες περιπτώσεις ο Θεός δεν επιτρέπει να ζήσει το νήπιο, ακριβώς γιατί βλέπει το κακό μέλλον του. Και αυτό το κάνει ο Θεός από αγάπη και φιλανθρωπία, χωρίς ουσιαστικά να του στερεί τίποτε από τα μελλοντικά αγαθά, όπως είδαμε προηγουμένως.

Για να κάνει ο Άγιος Γρηγόριος κατανοητή αυτήν την οικονομία τού Θεού χρησιμοποιεί ένα ωραίο και παραστατικό παράδειγμα. Ας υποθεθεί ότι υπάρχει ένα πλούσιο τραπέζι με πολλά ορεκτικά φαγητά. Και ακόμη ας υποθεθεί ότι υπάρχει ένας επιστάτης, ο οποίος γνωρίζει αφενός μεν τις ιδιότητες κάθε φαγητού, ποιο είναι βλαβερό και ακατάλληλο και ποιο είναι κατάλληλο για βρώση, αφετέρου δε γνωρίζει πολύ καλά την ιδιοσυγκρασία του κάθε συνδαιτυμόνου. Ας υποθεθεί ακόμη ότι αυτός ο επιστάτης έχει απόλυτη εξουσία να αφήνει κάποιον να τρώγει από τα φαγητά και άλλον να εμποδίζει, ώστε ο καθένας να τρώγει αυτό που είναι κατάλληλο για την κράση του, και, επομένως, ούτε ο άρρωστος να ταλαιπωρηθεί ούτε ο υγιής να περιπέσει στην αηδία, λόγω της πληθώρας των φαγητών. Αν ο επιστάτης διαπίστωσε ότι κάποιος μέθυσσε από το πολύ φαγητό και ποτό ή άλλος αρχίζει να μεθά, τον βγάζει έξω από τον συγκεκριμένο χώρο. Υπάρχει περίπτωση ο άνθρωπος που εξάγεται από τον χώρο εκείνο να στρέφεται εναντίον του επιστάτου, να τον κατηγορεί, ότι του στερεί τα αγαθά από φθόνο. Αν όμως δει προσεκτικά αυτούς που μένουν και υποφέρουν από εμετούς και πονοκεφάλους, λόγω της μέθης και εκφράζονται με άσχημα λόγια, τότε θα ευχαρίστηση τον επιστάτη, γιατί τον απομακρύνει από το πάθος της αμέτρου πλησμονής.

Το παράδειγμα αυτό προσαρμόζεται στην ανθρώπινη ζωή. Τραπέζι είναι ο ανθρώπινος βίος, όπου υπάρχουν άφθονα φαγητά. Η ζωή, όμως, δεν είναι γλυκεία σαν το μέλι, αλλά έχει και διάφορες δυσάρεστες τροφές, όπως το αλάτι, το ξύδι, που δυσκολεύουν τον ανθρώπινο βίο.

Άλλα φαγητά προκαλούν την έπαρση, άλλα κάνουν τους μετέχοντες να φθάσουν σε παραφορά, να χάσουν, δηλαδή, τα μυαλά τους, και σε άλλους προκαλούν εμετό. Ο

επιστάτης του τραπέζιού αυτού, που είναι ο Θεός, βγάζει γρήγορα έξω από το τραπέζι εκείνον πού συμπεριφέρθηκε σωστά, ὡστε να μη γίνει ὁμοιος με εκείνους πού υποφέρουν από την αμετρία της απολαύσεως, λόγω της λαιμαργίας τους.

Ἐτσι, η Θεία Πρόνοια θεραπεύει τις ασθένειες πριν ακόμη εκδηλωθούν. Επειδή ο Θεός με την προγνωστική του δύναμη γνωρίζει ὅτι το αρτιγέννητο θα κάνει κακή χρήση του κόσμου ὅταν μεγαλώσει, γι' αυτό το αποσπά από το συμπόσιο της ζωής. Το αρτιγέννητο νήπιο αποσπάται από την ζωή, ὡστε να μην εξάσκηση την λαιμαργία του στο τραπέζι της ζωής αυτής. Και στο σημείο αυτό βλέπουμε την μεγάλη αγάπη και φι-λανθρωπία του Θεού.

Το ἕκτο σημείο, πού είναι συνέχεια του προηγουμένου, είναι το ερώτημα γιατί ο Θεός κάνει διάκριση στην επιλογή, γιατί, δηλαδή, τον έναν τον αποσύρει προνοητικά, ενώ τον άλλον τον αφήνει να γίνει κακός, ὡστε να ευχόμαστε να μην είχε γεννηθεί αυτός ο άνθρωπος. Γιατί το μεν νήπιο παίρνεται προνοητικά από την ζωή αυτή, ενώ αφήνεται ο πατέρας του, ο ὅποιος πίνει στο συμπόσιο μέχρι τα γηρατειά του, σκορπίζοντας τόσο στον εαυτό του ὅσο και στους συμπότες του το πονηρό κατακάθι του; Απαντώντας στο ερώτημα αυτό λέγει ὅτι ὅσα θα πει είναι λόγος «τοῖς ευγνωμονεστέροις», σε αυτούς, δηλαδή, που είναι ευγνώμονες στον Θεό. Και, φυσικά, είναι καλοδιάθετοι. Ἄλλωστε, αυτά συνιστοῦν μυστήρια τα ὅποια δεν μπορεί να κατανόηση η λογική του ανθρώπου, ακριβώς γιατί η «λογική» τού Θεού είναι διαφορετική από την λογική του ανθρώπου.

Ισχυρίζεται ο Άγιος Γρηγόριος ὅτι ὅσα οικονομεί ο Θεός δεν είναι τυχαία και χωρίς λόγο. Ο Θεός είναι λόγος, σοφία, αρετή και αλήθεια και δεν θα δεχόταν τον ἄσχετο από την αρετή και την αλήθεια. Ἐτσι, ἄλλοτε, για τους λόγους πού αναφέραμε, αρπάζονται τα νήπια νωρίς από την ζωή, και ἄλλοτε ο Θεός επιτρέπει κάτι διαφορετικό, γιατί αποβλέπει σε ένα καλύτερο σκοπό.

Επιτρέπεται και παραχωρείται από τον Θεό να παραμένουν και οι κακοί στην ζωή, ώστε να προέλθει κάποια ωφέλεια. Αναφερόμενος στην περίπτωση του Ισραηλιτικού λαού, λέγει ότι επέτρεψε ο Θεός να παρουσιασθεί ο Αιγύπτιος τύραννος για να παιδευθεί ο Ισραηλιτικός λαός, καθώς επίσης απομάκρυνε από την Αίγυπτο τον Ισραηλιτικό λαό, ώστε να μην ομοιάσει με τον αιγυπτιακό λαό και απόκτηση τις συνήθειες του. Επάνω στο αμόνι με τα κτυπήματα και ο σκληρότερος σίδηρος, που δεν μαλακώνει στην φωτιά, μπορεί να λάβει την μορφή κάποιου χρήσιμου εργαλείου.

Επίσης αντιμετωπίζεται και ένα άλλο επιχείρημα. Υποστηρίζουν μερικοί ότι δεν απόλαυσαν όλοι στην ζωή αυτή τους καρπούς της μοχθηρίας, ούτε οι ενάρετοι ωφελήθηκαν από τους ιδρωτές της αρετής. Σε αυτό ο Άγιος Γρηγόριος Νύσσης απαντά ότι και οι ενάρετοι στην άλλη ζωή θα χαρούν, αντιπαραβάλλοντας τα δικά τους αγαθά με την απώλεια των καταδικασθέντων. Αυτό λέγεται από την άποψη ότι η αντιπαράθεση των αντιθέτων γίνεται «προσθήκη της ευφροσύνης και επίτασις τοις εναρέτοις». Βέβαια, δεν σημαίνει ότι χαίρονται για την καταδίκη άλλων ανθρώπων, αλλά ευγνωμονούν τον Θεό για την σωτηρία τους, αφού βιώνουν την μακαριότητα της αρετής, αντιπαρατιθέμενη στα δυσάρεστα της αμαρτίας και των παθών.

Επομένως, τα νήπια αφαρπάζονται πρόωρα από την ζωή με την οικονομία του Θεού, για να μην περιπέσουν σε δεινότερα κακά. Αν, βέβαια, μερικά ζουν και γίνονται κακά, αυτό εξηγείται από άλλους λόγους, που βρίσκονται μέσα στην Πρόνοια και την σοφία του Θεού*.

Οπωσδήποτε, κάποια ωφέλεια θα προέλθει, αφού ο Θεός δεν κάνει τίποτε άνευ λόγου και σκοπού.

Το γεγονός είναι ότι τα νήπια που φεύγουν πρόωρα από την ζωή ούτε βρίσκονται σε αλγεινή κατάσταση ούτε εξισώνονται με αυτούς που αγωνίσθηκαν να καθαρθούν με κάθε αρετή. Βρίσκονται μέσα στην Πρόνοια του Θεού. Άλλωστε, η πορεία προς τον Θεό και η μετουσία του άκτιστου Φωτός είναι φυσική κατά-σταση της ψυχής, και αυτήν δεν είναι δυνατόν να στερηθούν τα νήπια, αφού με την δύναμη της θείας Χάριτος μπορούν να φθάσουν στην θέωση.

Μεταγραφή: Θωμάς Δρίτσας.

* Για παράδειγμα, θα μπορούσε κάποιος να διαφυλαχθεί στη ζωή, χάριν τών απογόνων του, που κατά την πρόβλεψη τού Θεού θα σώζονταν, ή θα έσωζαν άλλους. Ίσως κάποιου, χάριν τού κακού του παραδείγματος, που σε καλής προαίρεσης ανθρώπους, θα αποτελούσε αιτία και μέτρο αποφυγής τής κακίας. Ή άλλος θα μπορούσε κατά το τέλος τής ζωής του να έρθει σε μετάνοια και σωτηρία.

Πολλά ακόμα πιθανολογήματα θα μπορούσαμε να πούμε, τα οποία μόνο ο Θεός γνωρίζει πώς ακριβώς εφαρμόζονται στον κάθε άνθρωπο, σε συνάρτηση με τη δική του σωτηρία, ή τών συνανθρώπων του, πάντα προς το καλύτερο συμφέρον τού ίδιου ή τών πολλών.

απόσπασμα από το βιβλίο: «Η Ζωή μετά τον Θάνατο» του Σεβ. Ι. Βλάχου, σελ. 101 – 116.

oode.gr